

Planprogram for kommuneplanens samfunnsdel i Os kommune 2024 - 2032

Endret sist 19.02.2025

Innhold

1.Om arbeidet med samfunnsdelen og prosess videre	3
1.1 Kommuneplanenes samfunnsdel	3
1.2. Deltagelse i prosjektet RURALPLAN med Høgskolen i Innlandet.....	3
1.3. Plangrep for kommuneplanenes samfunnsdel	5
2.Nasjonale og regionale føringer og forventninger til kommunal planlegging 2023-2027.....	6
3. Planstrategi	7
4. Status og utfordringer	8

HØRINGS
DOKUMENT

1. Om arbeidet med samfunnsdelen og prosess videre

1.1 Kommuneplanenes samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel er den viktigste planprosessen i denne kommune-styreperioden. Ved å vedta planen tidlig i perioden, legges grunnlaget for at kommunestyret kan beslutte å iverksette politikken de har gått til valg på.

Kommuneplanens samfunnsdel skal legge rammene for planlegging og aktivitet i kommunen. Planen har et 12 års perspektiv, og blir vedtatt i kommunestyret. Plandokumentet har som mål å være mest mulig klarspråklig.

Et av formålene med revideringen er å gjøre kommuneplanen til et enda bedre styringsverktøy for politikere og kommuneorganisasjonen.

Den nye samfunnsplanen skal også integrere de ikke lovpålagte planene som Os kommune har og slik at antall planer reduseres betydelig. Sitat planstrategi: I stedet for å ha omfattende ikke lovpålagte planer, vil Os kommune innarbeide helse og omsorgsplan, rus og psykiatriplan, næringsplan og boligstrategi som strategier i kommuneplanens samfunnsdel.

Arealplanen (lovpålagt) er kartdelen av kommuneplanen. Dette er et juridisk bindende dokument som viser bruk og vern av arealene i kommunen, og den har minimum et 12 års perspektiv.

De prioriterte satsingene i samfunnsdelen skal følges opp årlig via økonomiplan. Dette betyr at økonomiplan i Os kommune blir kommuneplanens handlingsdel (lovpålagt etter plan og bygningsloven).

1.2. Deltagelse i prosjektet RURALPLAN med Høgskolen i Innlandet

Os kommune fikk invitasjon til å være med i et prosjekt kalt "RURALPLAN" i samarbeid med Innlandet Fylkeskommune og Høgskolen i Innlandet. Se vedlagte notat til Os kommune – RURALPLAN.

RUPIL (Rural Planleggings- og Innovasjons-Lab) var et samskapingsarbeid mellom Os kommune, kommunestyret og ledere, lag og foreninger, Innlandet fylkeskommune og Høgskolen i Innlandet. Formålet med arbeidet var å bidra til innovativ planlegging i småkommuner med vekt på de utfordringer den demografiske utviklingen skaper og med folketallsnedgang over år. Det er utviklet en Rural Planleggings- og Innovasjons-Lab (RUPIL) for å bidra til dette. Modellen ble testet ut i tre case, en kommune i Innlandet, en i Dalarna i Sverige og en liten region i Sveits. I praksis fikk Os kommune tilbud om fasilitering av tre workshops i forbindelse med kommuneplanens samfunnsdel.

Første medvirkningsverksted valgte ut følgende satsingsområder og strategier for ny samfunnsdel:

1. Samskaping med befolkningen i Os
2. Bolyst og boligutvikling
3. Folkehelse- mestring, trivsel og livskvalitet hele livet
4. Næringsutvikling (regional strategi)
5. Kommunen som organisasjon og tjenesteyter
 - Arbeidsgiverstrategi
 - Strategi for helse og omsorg
 - Strategi for oppvekst i Os
6. Regionalt samarbeid

Alle disse satsingsområdene har stor betydning for lokalsamfunnet og omfatter noen tiltak som er lett og kan gjennomføres med effekt.

Andre verksted omfattet konseptualisering, prototyping og testing av utviklede ideer. Tredje verksted omfattet implementering av løsninger for de 6 satsingsområdene. Styrker, svakheter, muligheter og trusler ble vurdert.

Os kommunestyre og ledelse i Os hadde fjerde arbeidsverksted 20 juni. Dette ble ledet av KS ved Gustav Weiberg -Aurdal. Her ble det drøfta ideer rundt temaet attraktive og varierte boformer og boligområder som legger til rette for inkludering og fellesskap. Dette nevnes fra verkstedet:

- Alle skal bidra og frivilligheten står sterkt som bidragsyter, lage boformer som fremmer inkludering og variasjon.
- Lov og regelverk må tilpasses innbyggernes behov og ønsker
- Respekt og aksept for ulike boformer i et lokalsamfunn, raushet og inkludering.

Steg 2: Hvem skal vi mobilisere, og hva skal til for at de engasjerer seg?

Frivilligheten, kommunen, husbanken, næringsaktører, innbygger, de som skal bygge, entreprenører, unge i etableringsfasen, tilflyttere, pensjonister, enslige, unge voksne, yngre eldre, grunneiere:

- Klare oppgaver, definerte behov, egeninteresse, møteplasser mellom unge i etableringsfasen og politikere, spørreundersøkelser, finne en eller flere x-faktorer som engasjerer, bruke tid på de som lar seg engasjere/motivere
- Samskaping = likeverd = engasjement
- hva er vi fornøyd med? At vi har arrangert Samskapingdagen/Osdagen

Steg 3: Næringslivet

- "Tvinge" befolkningen sammen, ha gulerøtter som motiverer til samvær.
- Bruke eksisterende arenaer og invitere seg inn i eksisterende grupper, skaffe oversikt over samskaping som allerede skjer

- Etablere en fast samskappingsarena der dialog og beslutninger om videre arbeid tas.
- "After work" arrangement - samle offentlig og privat næring på tvers for uformell dialog
- Være strategisk i plassering av frivilligheten, knytte arenaer sammen. Sambruk blir nødvendigvis ikke samskaping.
- Fokus på aktuelle arenaer: Snekkerskola, Gimle, Hagenjordet, Alvsåkergården, Meierigården, Kopparleden, Helsestasjonen (kommunehuset). Idemyldring om hensiktsmessig lokalisering:
 - Snekkerskola - Frivillighetens hus (se samskapingseffekt mellom Hagenjordet, Bifrost og Frivillighet)
 - Gimle - dagsenter for TFF, hybler i 2. etg
 - Helsestasjon (kommunehuset) - Dagsenter for eldre
 - Kopparleden - forlengelse av Fritidsklubb (mekking/motor) og ev alternativ læringsarena

1.3. Plangrep for kommuneplanenes samfunnsdel

- Os kommunes målsetting for framtiden er å **oppretholde dagens befolkningstall** og satse på vekst i næringsliv og samfunn uten befolkningsvekst. Vi ser på de som bor her allerede som en ressurs og vil og må i større grad samhandle med innbyggerne/pårørende/ brukere/foreldre/ barn og unge for å opprettholde aktive lokalsamfunn og gode tjenester.
- Os kommune vil bygge opp samfunnsplan rundt 6 satsingsområder og utvikle strategier. Disse områdene vil bli drøfta og utdypet i kommunestyremøter høst 2024. Dette slik at Os kommunestyre får et godt eierforhold til kommuneplanens samfunnsdel.
- I stedet for å ha mange omfattende sektorplaner som ikke er lovpålagte planer) vil Os kommunestyre integrere helse og omsorgsplan, næringsplan og boligstrategi i den nye samfunnsplanen. Dette slik at kommunestyret i mye større grad får muligheten til å se planene i en sammenheng
- Os kommune har vedtatt følgende tverrfaglige planer som legger føringer for kommuneplanens samfunnsdel:
 - Folkehelseplan
 - ROS analysen og beredskapsplan (Lovpålagt)
 - Klima og energiplan.
 - Beredskapsplan

Den nylig vedtatte klima og energiplan betyr blant at bærekraftsmålene blir gjennomgående for alle strategiene.

Beredskap har fått økt fokus. I beredskapssammenheng legges ansvarsprinsippet og likhetsprinsippet i til grunn. Dette betyr at den som har ansvar i en normalsituasjon også har ansvaret i en krise.

- Samfunnsplanen skal følges opp med årlige tiltak. Tiltakene innlemmes i økonomiplan og i virksomhetsplaner. Virksomhetsplaner vedtas på administrativt nivå.
- Kommuneplanens handlingsdel 2024 -32 blir heretter økonomiplan og årsbudsjett for det enkelte år.
- De 6 strategiene bygges opp med følgende struktur:
 - Føringer (lover og forskrifter)
 - Nåsituasjon og utfordringer
 - Langsiktige mål
 - Ansvar og organisering
 - Samhandling og medvirkning

Framdrift

Det tas sikte på å ferdigstille kommuneplanens samfunnsdel til kommunestyret i 2025.

I 2025 blir det invitert til arbeidsverksteder for å diskutere de valgte strategier og innhold i disse. Revisjon av kommuneplanen er et tverrfaglig arbeid som krever faglige innspill fra hele organisasjonen, lag og foreninger og innbyggere.

Kommunedirektørens ledermøter og møter med tillitsvalgte blir benyttet til å arbeide med samfunnsplan.

Videre er det nedsatt to politiske komiteer som skal jobbe med strategiene innenfor helse og omsorg og oppvekst.

Utkast til kommuneplanens samfunnsdel sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn i 6 uker. I denne forbindelse vil alle som ønsker å gi innspill ha anledning til det.

2.Nasjonale og regionale føringer og forventninger til kommunal planlegging 2023-2027

De nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging blir lagt fram i en tid preget av usikkerhet. Fylkeskommunene og kommunene vil stå overfor mange vanskelige avveininger i årene som kommer.

Demografiske endringer

Blant annet vil demografiske endringer, med flere eldre og en lavere andel av befolkningen i yrkesaktiv alder, kreve tøffere prioriteringer og bedre ressursbruk i det offentlige. Tilgangen på arbeidskraft vil bli mindre, og en større andel av ressursene vil bli bundet opp i å dekke tjenestebehovet.

Regjeringen vil legge til rette for bosetting, næringsutvikling og et godt tjenestetilbud i bygd og by i hele landet. Det er særskilt viktig å sikre at det legges til rette for vekst og utvikling i områder med svak eller negativ befolkningsutvikling.

Bærekraftig planlegging

Regjeringen har ambisiøse mål for klima, miljø og jordvern. 2030-agendaen med de 17 bærekrafts-målene dekker alle samfunnsområder, og kan bidra til gode prioriteringer i usikre tider. Et viktig prinsipp er at ingen skal utelates, og de mest sårbare gruppene må derfor prioriteres i planleggingen. For regjeringen er det sentralt å bidra til sosial og geografisk omfordeling. Parisavtalen om klima og det globale rammeverket for naturmangfold er sentrale for at bærekraftsmålene kan nås, og forplikter til innsats også i fylkeskommunene og kommunene.

Regjeringen forventer at fylkeskommunene og kommunene legger bærekraftsmålene, de nasjonale klima- og miljømålene og lokalt folkestyre til grunn for samfunns- og arealplanleggingen, og legger til rette for trygge, bærekraftige og levende lokalsamfunn i hele landet.

Gode lokalsamfunn er grunnsteiner i en bærekraftig utvikling, og det er viktig å motvirke sentralisering som svekker lokale tjenester og tilbud. Levende distrikter er også avgjørende for å sikre matproduksjonen og at jordbruksarealene holdes i drift.

Regjeringen legger til rette for grønn omstilling og økt bærekraftig verdiskaping som gir lønnsomme arbeidsplasser i hele landet. Ressursgrunnlaget og kompetansen som finnes regionalt og lokalt er viktige fortrinn når nye og eksisterende næringer skal utvikles. Fylkeskommunene og kommunene har som planmyndigheter og samfunnsutviklere en viktig tilretteleggerrolle. Effektive og gode planprosesser er avgjørende for å lykkes med regjeringens mål om et grønt industriløft.

Tilpasset planlegging til behov

Plan- og bygningsloven gir fylkeskommunene og kommunene fleksibilitet til å tilpasse planleggingen til behovet. Regjeringen mener det er viktig at dette handlingsrommet utnyttes for å legge til rette for ønsket utvikling, samtidig som planleggingen ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig.

3. Planstrategi

Planstrategi ble vedtatt i 2024 og sier som følger:

Mål for planarbeid i Os kommune

- Nye planer skal bidra til å løse framtidige utfordringer
- Nye planer skal være økonomisk realistiske
- Nye planer skal bidra til at kommunen vurderer om vi utfører arbeidet på en effektiv og gode måte til det beste for våre brukere og innbyggere. Dette slik at vi gir tjenester med god kvalitet.

- Nye planer skal være på et overordna strategisk nivå.
- Nye planer legger vekt på god bruker medvirkning
- Nye planer og strategiarbeid må legge vekt på nasjonale føringer og krav. Staten gir mange detaljerte føringer for tjenesteproduksjonen både innen oppvekst, helse og omsorg til beredskap mm
- Oppfølging av planer og strategier skjer med konkretisering av tiltak i økonomiplan; og som revideres hvert år.

Os kommune legger opp til å utarbeide korte og konsise strategier mer enn omfattende sektorplaner. Os kommune er en liten kommune med få ansatte. Vi må være effektive og målretta i tidsbruken. De planer som tidligere kommunestyret har vedtatt, videreføres inntil de er revidert. Det er mange sentrale føringer som ligger til grunn for det nyvalgte kommunestyret 23-27 og som administrasjonen forholder seg til.

4. Status og utfordringer

Os kommune teller 1893 innbyggere. Prognosen til SSB antyder 1774 i 1910 og 1876 i 20250. Innen oppvekst planlegges det med ca 170 elever i grunnskolen i samme periode. I Os kommune blir det flere eldre, mens barnetallet holder seg ganske stabilt.

Det kommunale utfordringsbildet kan oppsummeres slik:

Illustrasjon: Dag Henrik Sandbakken, KS.

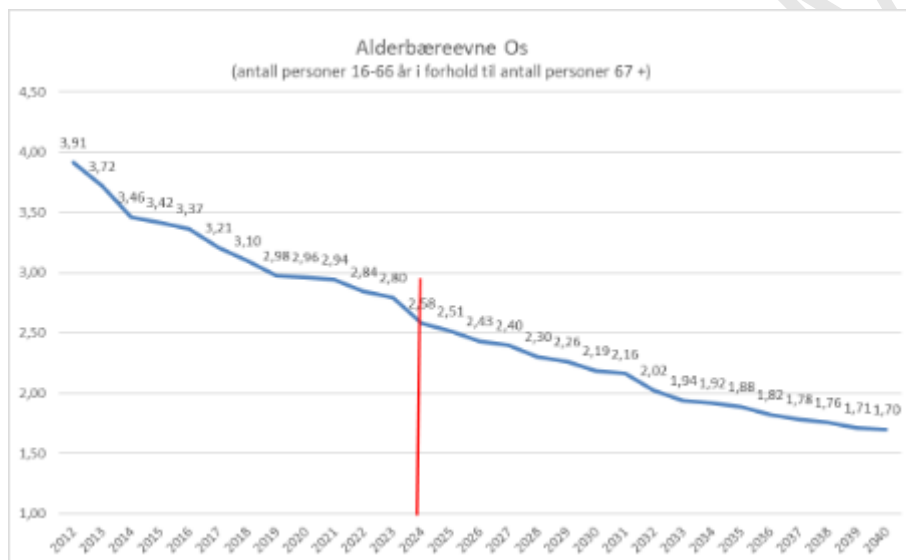
Det nasjonale utfordringsbildet samsvarer med utfordringsbildet vi ser i Os.

Vi vet med sikkerhet at innbyggerne trenger gode oppvekstvilkår, helse og omsorg i overskuelig framtid og at kommunen primære mål er å yte gode tjenester /yte omsorg fra vugge til grav.

Hovedutfordringer framover kan oppsummeres med

1. Tilpasninger til endringer i befolkningssammensetningen
2. Forventa nedgang i økonomien
3. Framtidig rekruttering
4. Innen organisasjon og tjenesteyting – nærvær og sykefravær
5. Økende fokus på beredskap og risiko for uønska hendelser

Aldersbæreevnen forteller oss om antall yrkesaktive pr pensjonist. Den er sterkt synkende. Dette forteller oss at i framtiden skal færre arbeidstakere forsørge flere pensjonister.

Helse og omsorg rommer tjenester til folk i alle aldre. Os kommune gir spesialiserte og individretta tjenester; ofte med flere ansatte pr bruker. Mye er også hendelsesstyrt og situasjoner som kommunen ikke rår med. Dette gjelder for eksempel når utsatte barn og unge får behov for akutt plassering/fosterhjem og det er behov for skjerma enheter for eldre.

Os kommune har en stor andel med ressurskrevende brukere. Os kommune selger tjenester for å drifte barnebolig på Røros fram til de er 18 år.

Utfordringsbildet som tegnes for helse og omsorg er:

- Økende antall eldre
- Økende andel med demente
- Oppfølging barn og unges helse
- Ressurskrevende brukere med salg av tjenester
- Helsepersonell mangel og utfordringer med rekruttering, sykefravær

- Oppdatere planer til overordna strategier som står seg godt over tid

Økonomi

Os kommune hadde en bekymringsfull negativ utvikling med tanke på økonomi i 2023. Os kommune brukte 27,2 millioner fra disposisjonsfondet for å få regnskapet i balanse. Dette er en situasjon som ikke kan fortsette. Det betyr blant annet at tjenestetilbudet og nivået på tjenestene må gjennomgås på nytt og tilpasses økonomien. Videre må lovpålagte tjenester gå foran ikke lovpålagte tjenester.

HØRINGS-
DOKUMENT